

УДК 331.522
Лутай Л. А.,
д-р екон. наук,
професор

Помінчук С. Г.,
аспірант

Інститут підготовки кадрів
Державної служби зайнятості України
м. Київ, Україна,
e-mail: lutay2012@yandex.ua:
e-mail: svitlana.pominchuk.73@mail.ru

МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ НА ПРОФЕСІЇ СФЕРИ БІЗНЕСУ

UDC 331.522
Lutay L. A.,
Grand PhD in Economic sciences,
Professor

Pominchuk S. H.,
PhD student

Institute of staff training of the State
Employment Service of Ukraine
Kyiv, Ukraine
e-mail: lutay2012@yandex.ua:
e-mail: svitlana.pominchuk.73@mail.ru

MODEL OF OCCUPATIONAL ORIENTATION OF PUPILS ON BUSINESS AREAS PROFESSIONS

***Мета.** Головною ідеєю дослідження є пошук форм і методів оновлення інструментарію професійної орієнтації учнівської молоді в державній службі зайнятості.*

***Методи.** Використано загальнонаукові та спеціальні методи: теоретичні — аналіз педагогічної, соціальної та економічної літератури і стану досліджуваної проблеми; емпіричні — вивчення передового педагогічного, соціального та економічного досвіду; анкетування — для визначення початкового рівня знань учнівської молоді про професії сфери малого підприємництва в регіональному аспекті; дослідно-експериментальний метод — для визначення ефективності запропонованої моделі; метод статистичної обробки результатів — для математичної обробки отриманих даних для кількісного і якісного аналізу результатів дослідження з метою узагальнення даних експериментальної роботи.*

***Результати.** Одержані дані після проведеної експериментальної роботи підтвердили ефективність профорієнтаційних заходів з використанням моделі професійної орієнтації учнівської молоді на професії сфери бізнесу на основі стратегій розвитку регіонів. Застосування моделі підвищує рівень знань школярів про професії, потреби ринку праці, види малого підприємництва відповідно до економічного районування. Результати проведеного дослідження показали практичну значущість запропонованої моделі та її позитивний вплив на рівень знань школярів про професії, що сприятиме обґрунтованому підходу вибору майбутньої професійної діяльності.*

***Ключові слова:** професійна орієнтація, ринок праці, учнівська молодь, кадровий потенціал, малий бізнес, регіональний розвиток.*

Постановка проблеми. Аналіз наукового доробку про розвиток і значення малого підприємництва свідчить, що він є одним із заходів щодо усунення диспропорцій на окремих товарних ринках, створення додаткових робочих місць і скорочення безробіття, активізації інноваційних процесів, розвитку конкуренції, швидкого насичення ринку товарами й послугами та збільшення бюджету країни. Поряд з цим розвиток малого

бізнесу сприяє формуванню середнього класу як невід'ємної основної самодостатньої і соціально захищеної частини населення суспільства [1, с. 280].

Одними із перспективних інновацій, які дозволяють принципово активізувати державну політику у сфері зайнятості населення, мають стати: комплексна наскрізна програма професійної орієнтації; інноваційні технології транзиту молоді на ринок праці [2, с. 306].

За такої ситуації професійна орієнтація, ознайомлюючи молодь зі світом професій, не може не звернути увагу на професії сфери малого бізнесу. Мале підприємництво як мобільний сектор економіки не потребує великих капіталовкладень і тому, за відсутності вільних робочих місць, може бути альтернативою для зайнятості молоді, частка безробіття якої сягає від 17 до 22 % [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвитку малого підприємництва в Україні та його впливу на створення конкурентного середовища присвячені роботи видатних науковців і дослідників. Проблему розвитку малого підприємництва досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як К. Ващенко, З. Варналій, Л. Вороніна, В. Геєць, Б. Данилишин, В. Кредісов, Е. Лібанова, Г. Лозова, В. Онікієнко, С. Побігун, Л. С. Сімків, Л. С. Шевченко та ін.

Професійну орієнтацію учнівської молоді досліджували Д. Закатнов, С. Кряжде, В. Маркіна, О. Мельник, Є. Павлютенков, К. Платонов, М. Пряжников, В. Сидоренко, В. Синявський, Б. Федоришин, С. Чистякова, М. Янцур та ін. Вплив ринку праці на професійну орієнтацію школярів в Україні вивчали Н. Побірченко, А. Гончар, О. Сергієнкова.

Але досі недостатньо дослідженими є питання розробки, обґрунтування й реалізації методології професійної орієнтації учнівської молоді, у структурі якої повноцінна роль відведена сфері малого підприємництва як однієї із форм господарювання ринкової економіки з урахуванням стратегії розвитку регіонів.

Мета статті — розробка та обґрунтування необхідності впровадження моделі ознайомлення учнівської молоді з професіями сфери бізнесу як етапу удосконалення профорієнтаційної роботи державною службою зайнятості України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Значення малого бізнесу полягає в тому, що за окремими розрахунками, він на 75–90 % використовує місцеві ресурси і на 68–95 % задовольняє потреби місцевого ринку, тобто за своєю сутністю він є «регіоналізований» і актуальний для всіх регіонів країни [4, с. 274].

Слід відмітити тенденцію нижчого рівня зареєстрованого безробіття населення у тих регіонах, де кількість фізичних осіб-підприємців вища. Відповідно до статистичних даних у 2015 році кількість фізичних осіб-підприємців найвища у місті Києві, Дніпропетровській, Одеській, Харківській, Львівській областях (рис. 1) [3]. Найнижчий рівень зареєстрованого безробіття зафіксовано у Одеській області, місті Києві, Львівській, Харківській, Дніпропетровській областях відповідно. Низький рівень зареєстрованого безробіття зафіксовано в Закарпатській області, в той же час Закарпатська область лише на 12-й позиції по кількості фізичних осіб-підприємців (рис. 2) [3].

Л. Сімків та С. Побігун зазначають, що кількість фізичних осіб-підприємців, яка фігурує у статистичній звітності, не відповідає дійсності, так як в цю звітність включена значна кількість «підприємців», які в дійсності є продавцями великих магазинів і до підприємництва ніякого відношення не мають. Вони зареєстровані підприємцями для зменшення податкового навантаження на різні організації та підприємства торгівлі [5, с. 562].

Істотні міжрегіональні відмінності в розвитку малого підприємництва зумовлені впливом певних тенденцій розвитку нашої держави. З одного боку, динамічний розвиток економіки України не супроводжувався структурними змінами в регіонах, а отже, мав екстенсивний характер, коли зростають традиційні потужні промислові

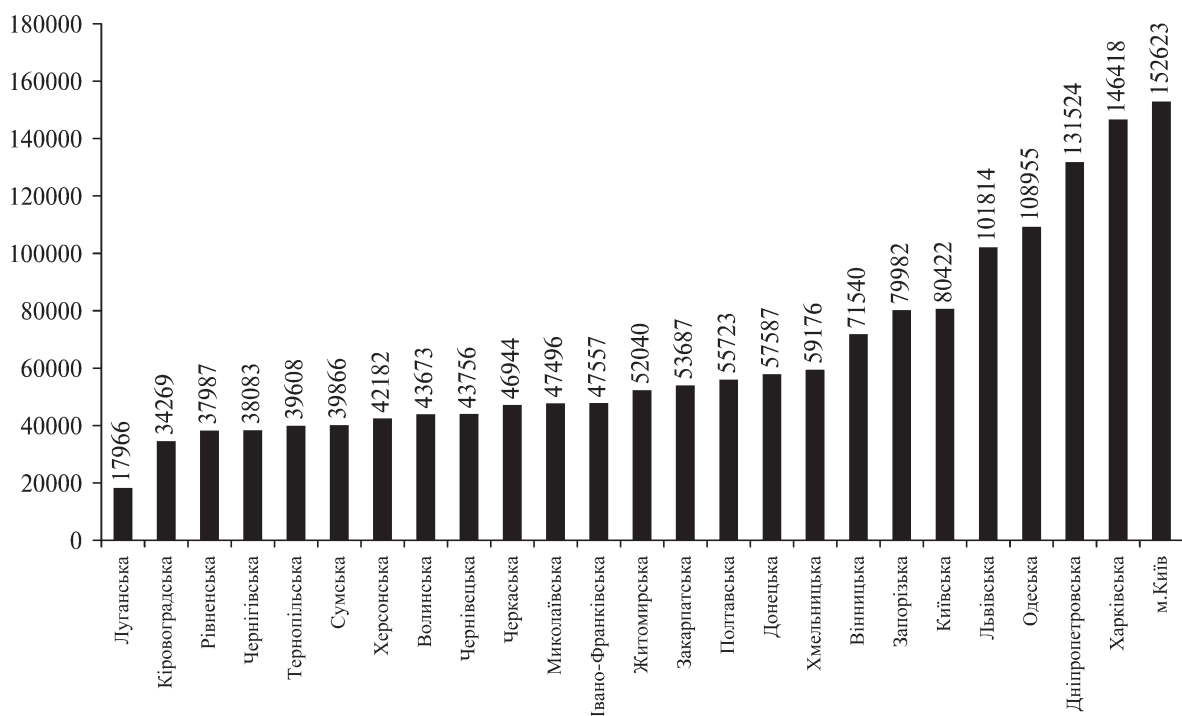

Рисунок 1 — Кількість фізичних осіб-підприємців у 2015 році за регіонами (складено автором на основі [3])

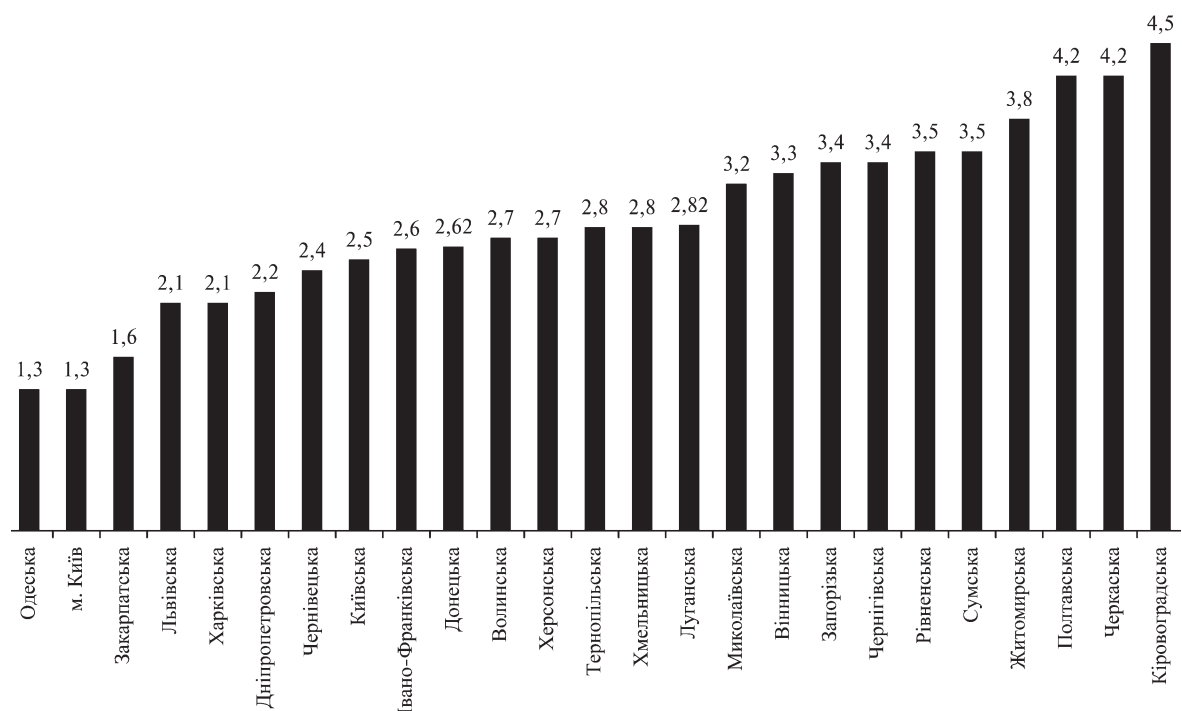

Рисунок 2 — Зареєстроване безробіття населення у 2015 році за регіонами (складено авторами на основі [3])

центри та залишаються у стані стагнації регіони з більш низьким рівнем промислового потенціалу.

З іншого боку, існуванням типового для більшості постсоціалістичних країн феномену «столичного максимуму» ділової активності. Переважання концентрації ділової активності у столиці має значний вплив на формування міжрегіональних відмінностей розвитку малого підприємництва та збільшення диспропорцій регіонального розвитку за більшістю показників [5, с. 562].

Дослідники констатують, в Україні 84,9 % молодих зайнятих є найманими працівниками. Частка самозайнятої молоді, таким чином, є дуже низькою та охоплює: 2,5 % роботодавців, 8,0 % самозайнятих працівників і 3,0 % тих, хто працює на неоплачуваній роботі в сімейному бізнесі. Розподіл молодих працівників за статусом зайнятості за два роки змінився незначно. Лише 10,5 % зайнятої молоді є самозайнятими, з них 8,0 % припадає на самозайнятих осіб та 2,5 % — на роботодавців. Статус самозайнятої особи (на яку не працюють інші особи) є поширеним серед молодших вікових груп (максимум припадає на групу 15–19 років зі значенням на рівні 14,9 %), чоловіків (9,7 %) та жителів сільських поселень (11,0 %). Статус роботодавців є більш поширеним серед молоді віком 25–29 років (3,3 %), чоловіків (3,3 %) і жителів інших міст (4,0 %).

У 2013 році 37,2 % молодих самозайнятих осіб вказали, що їхній вибір зумовлений прагненням до незалежності, у 2015 році цей мотив був характерним лише для 17,9 % самозайнятої молоді. Вагомішими мотивами самозайнятості молоді у 2015 році були: фінансовий — «більш високий рівень доходів» (30,3 %) та компенсаційний — «неможливість знайти іншу оплачувану роботу» (26,6 %). Роботу на умовах самозайнятості частіше обирають чоловіки, частка їх складає 74,1 %. Для них головною причиною такого вибору є вищий рівень доходів та неможливість знайти оплачувану роботу (33,5 % та 29,6 % відповідно) [6, с. 38].

Новітня бізнес-модель «економіка за вимогою», яку досліджувала Г. Лозова, також має регіональний аспект. Економіка за вимогою (the on-demand economy) — це нова модель економічних відносин, що передбачає продаж або обмін товарами або послугами і отримання доступу до них саме в той момент коли потрібно споживачу. Споживач надає замовлення онлайн і отримує товар чи послугу. Така модель стрімко розвивається у світі і змінює бізнес-середовище [7, с. 128].

Як зазначає М. Янцур, основними характерними труднощами профорієнтаційної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах є: відсутність науковообґрунтованої системи профорієнтації учнівської молоді, сучасної науково-методичної літератури з цієї проблеми; застарілі підходи до організації роботи; слабка матеріально-технічна база шкіл; втрата інтересу та довіри до профорієнтаційних заходів з боку батьків та учнів; низький рівень знань і вмінь психологів і педагогів з профорієнтації та методики її проведення, відсутність педагогічних вишів, які б здійснювали підготовку профорієнтологів для загальноосвітніх навчальних закладів [8, с. 16].

Виходячи із досліджень вибору професії учнівською молоддю встановлено, що старшокласники не обізнані перспективними галузями в регіоні, перспективами працевлаштування за обраною професією. Вибір учнів загальноосвітніх навчальних закладів знаходиться поза сферою потреб ринку праці [9, с. 167].

На заваді інноваційним перспективам розвитку зайнятості та ринку праці на сьогодні постають глибинна деформалізація та делегітимація форм організації зайнятості населення. Політика зайнятості, що слугує потужним драйвером загального інноваційного розвитку, має бути принципово змінена. Проблема відсутності активної профорієнтаційної політики держави зумовлює цілу низку негативних процесів у сфері зайнятості, результатами яких є тривалий процес переходу від навчання до роботи, що задовольняє, надзвичайно високий рівень молодіжного безробіття та зайнятості у тіншовому секторі економіки, складність професійної переорієнтації та забезпечення задовільної зайнятості. Ця проблема сформована внаслідок відсутності активних державних профорієнтаційних механізмів та сформованих у суспільстві уявлень про престижні професії. Вирішення зазначеної проблеми лежить у площині застосування інноваційної комплексної програми професійної орієнтації [2, с. 301].

Розробка та обґрунтування необхідності впровадження моделі ознайомлення учнівської молоді із професіями сфери бізнесу є одним із етапів удосконалення проф-орієнтаційної роботи в державній службі зайнятості України.

Для наочного опису процесу ознайомлення учнівської молоді із професіями сфери бізнесу необхідно скористатись методом моделювання. На рис. 3 наведено модель

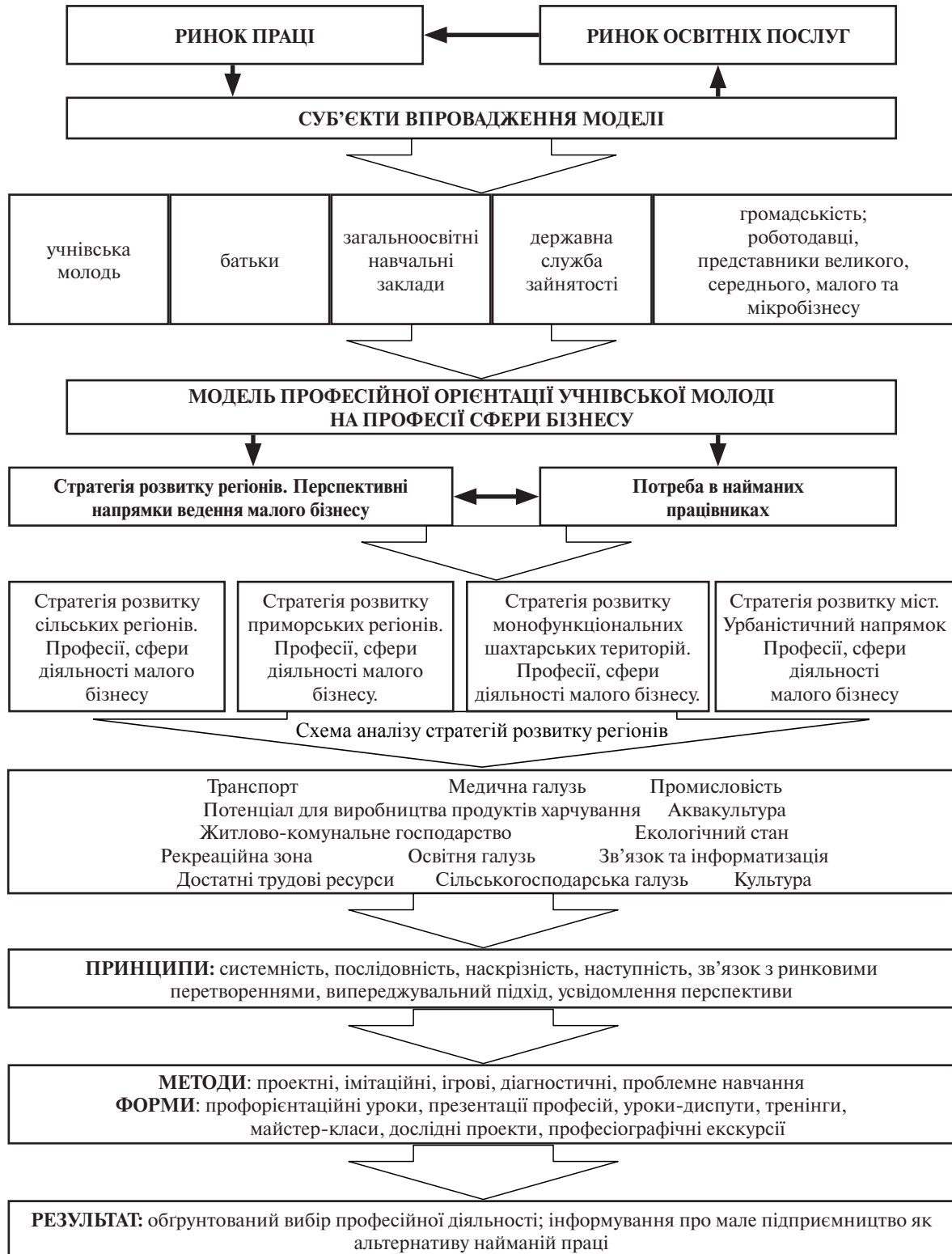

Рисунок 3 — Модель професійної орієнтації учнівської молоді на професії сфери бізнесу (складено авторами на основі [10])

професійної орієнтації учнівської молоді на професії сфери бізнесу, основою для розроблення якої є зміст стратегії розвитку регіонів, зокрема напрямків галузей підприємництва як однієї із форм господарювання ринкової економіки [10].

Суб'єкти впровадження моделі: учнівська молодь, батьки, загальноосвітні навчальні заклади, державна служба зайнятості, громадськість; роботодавці (представники великого, середнього, малого та мікробізнесу).

Схему ознайомлення учнівської молоді із професіями сфери бізнесу пропонується доповнювати такими напрямками: інформацією про об'єкти торгівлі і споживчі послуги, розвиток «зеленої» економіки, агроосель, творчих індустрій, використання потенціалу культурних ресурсів та народної творчості; транспортних морських перевезень, портових послуг, транспортно-транзитних послуг, наявність європейських автомобільних маршрутів, розвиток альтернативної енергетики, круїзного судноплавства та нових видів туризму: «зеленого», «медичного», «винного» тощо; розвиток марикультури, модернізацію вугільної галузі, міської інфраструктури (професії урбаністики) та ін.

Впровадження моделі здійснювалось протягом 2016–2017 навчального року під час профорієнтаційних заходів з учнівською молоддю у Новобузькому районі Миколаївської області.

За результатами проведеної експериментальної роботи виявлено таке: збільшилась чисельність учнів з високим рівнем інформованості про професії сфери підприємництва (з 2,8 % до 19,3 %), 42,7 % учнів із впевненістю аналізували провідні напрямки ведення малого бізнесу на місцевому регіоні (на етапі констатуючого експерименту — 28,7 %), 12,4 % старшокласників (проти 1,2 % під час констатуючого експерименту) орієнтувалися у напрямках сфери бізнесу відповідно до економічного районування, надавали пропозиції та ідеї ведення малого підприємництва. Кількість названих професій, отримавши які, можна започаткували власну справу, збільшилась із 6 (юрист, стоматолог, фармацевт, перукар, манікюрник, слюсар з ремонту автомобілів) до 23 (кухар, кондитер, менеджер ресторанного (готельного) бізнесу, бухгалтер, водій автотранспортних засобів, тренер, листоноша (аналог «Нової пошти»), ІТ-технології (ремонт комп'ютерної техніки, мобільного зв'язку), рекламіст, дорожній робітник, інженер-будівельник, інженер-енергетик, електрогазоварник, лицювальник-плиточник, перекладач, фермерське господарство (розведення тварин, обов'язково із використанням найманої робочої сили з подальшою переробкою продуктів тваринництва), ветеринар, зоотехнік, виноградар, садівник, овочівник, бджоляр.

Більший відсоток старшокласників (7,3 % проти 2,4 %) можуть пояснити актуальність видів малого підприємництва в регіоні, необхідну кількість послуг підприємництва залежно від демографічного стану регіону: кількість населення, молоді (кількість вищих навчальних закладів), кількість дитячого населення (для реалізації розважально-ігрового бізнесу для дітей дошкільного віку, реалізації канцтоварів) та ін.

Розкриваючи зміст покрокового механізму моделі, слід відзначити, що її реалізація передбачає не лише передання учням набору інформації про професії того чи іншого регіону, а формування в учнів обґрунтованого підходу до вибору майбутньої професії виходячи з позиції формули вибору професії «треба» — потреба ринку праці.

Висновки. На основі аналізу наукового доробку з питань малого бізнесу засвідчено низьку активність молоді у цьому напрямку господарської діяльності. Аналіз наукової літератури та статистичних даних з питань професійної орієнтації показав незадовільний стан профорієнтаційної роботи в напрямку орієнтації учнівської молоді на вибір професій, актуальних на ринку праці. Обґрунтовано необхідність оновлення системи професійної орієнтації в напрямку ознайомлення учнів із малим підприємництвом як мобільним сектором економіки, що є альтернативою найманій праці в умо-

вах дисбалансу попиту та пропозиції. Запропоновано модель професійної орієнтації учнівської молоді на професії сфери бізнесу з метою обґрунтованого вибору професійної діяльності з урахуванням потреб ринку праці.

Результати проведеного дослідження показали, що за допомогою запропонованої моделі професійної орієнтації учнівської молоді на професії сфери бізнесу в учнів формуються адекватні знання про затребувані професії сфери підприємництва з точки зору їхньої актуальності в конкретному регіоні, у т. ч. залежно від демографічного стану регіону; учні надавали пропозиції та ідеї щодо ведення малого підприємництва молоддю.

Дослідження не вичерпало всіх аспектів проблеми оновлення інструментарію професійної орієнтації учнівської молоді. Наступний етап — обґрунтування та апробація організаційно-економічного механізму професійної орієнтації учнівської молоді на основі потреб ринку праці регіонів.

Список літератури/References

1. Онікієнко, В. В. Ринок праці та соціальний захист населення України: ретроаналіз, проблеми, шляхи вирішення : [науково-аналітична монографія] / В. В. Онікієнко — К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2013. — 456 с.

Onikiienko, V. V. (2013). *Rynok pratsi ta sotsialnyi zakhyst naseleння Ukrainy: retroanaliz, problemy, shliakhy vyrishennia* [Labor market and social protection of Ukraine's population: retrograde analysis, problems, solutions]. Kyiv, In-t of demography and social researches named after M. V. Ptukhy of NAS of Ukraine Publ., 456 p.

2. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця та ін. ; НАН України. — К., 2015. — 336 с. : табл., рис.

Heits, V. M. ed. (2015). *Innovatsiina Ukraina 2020: natsionalna dopovid* [Innovative Ukraine 2020: national report]. Kyiv, 336 p.

3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. Дата доступу: 24.04.2017 р.

Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Statistics Service of Ukraine]. Available at : <http://www.ukrstat.gov.ua>. (Accessed : 24 April 2017).

4. Шевченко, Л. С. Ринок праці: сучасний економіко-теоретичний аналіз. — Харків : ФОП Вапнярчук Н. М., 2007. — 336 с.

Shevchenko, L. S. (2007). *Rynok pratsi: suchasnyi ekonomiko-teoretychnyi analiz* [Labor market: current economic and theoretical analysis]. Kharkiv, FOP Vapniarchuk N. M. Publ., 336 p. [in Ukr.].

5. Сімків, Л. Є. Тенденції розвитку малого підприємництва в Україні в умовах диспропорційності економічного зростання / Л. Є. Сімків, С. А. Побігун // Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове фахове видання. МНУ ім. В. О. Сухомлинського. — 2015. — Випуск 3. — С. 560–564. — Бібліогр.: 9 назв. [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://global-national.in.ua>. Дата доступу : 24.04.2017 р.

Simkiv, L. Ye., Pobihun, S. A. (2015). *Tendentsii rozvytku maloho pidpriemnytstva v Ukraini v umovakh dysproportsijnosti ekonomichnoho zrostannia* [Tendencies of development of small business in Ukraine under unbalanced growth]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky* [Global and national problems of economy], no. 3, pp. 560–564. Available at : <http://global-national.in.ua>. (Accessed : 24 April 2017).

6. Перехід на ринок праці молоді України: результати міжнародного дослідження «School-to-work transition surveys» в Україні у 2013 та 2015 роках / Елла Лібанова,

Олександр Цимбал, Олег Ярош та Лариса Лісогор : Міжнародне бюро праці. — Женева : МОП, 2016. [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public>. Дата доступу : 24.04.2017 р.

Libanova, E., Tymbal, O., Yarosh, O. & Lisohor, L. *Perekhid na rynek pratsi molodi Ukrainy: rezul'taty mizhnarodnoho doslidzhennia «School-to-work transition surveys» v Ukraini u 2013 ta 2015 rokakh*. [The transition to the labor market of young people of Ukraine: results of an international study «School-to-work transition surveys» in Ukraine in 2013 and 2015]. Zheneva, MOP Publ., 2016. Available at : <http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public>. (Accessed: 24 April 2017).

7. Лозова, Г. М. Економіка за вимогою: набуття конкурентних переваг в умовах нової моделі економічних відносин // Конкурентоспроможність національної економіки : матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції, 7–8 квітня 2016. — К., 2016. — 284 с. — С. 128–134.

Lozova, H. M. (2016). *Ekonomika za vymohoiu: nabuttia konkurentnykh perevah v umovakh novoi modeli ekonomichnykh vidnosyn* [Economics on application: competitive advantages of acquisition in terms of a new model of economic relations]. *Materialy 16 Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii, «Konkurentospromozhnist' natsionalnoi ekonomiky»* [The competitiveness of the national economy]. Kyiv, pp.128–134.

8. Янцур, М. С. Теоретико-методичні засади профорієнтаційної підготовки майбутніх учителів технологій / М. С. Янцур // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. — 2012. — Випуск 5 (48). — Р. 15–26. [in Ukrainian].

Yantsur, M. S. (2012). *Teoretyko-metodychni zasady proforiientatsiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv tekhnolohii* [Theoretical and methodological principles of professional orientation of future teachers of technology training]. *Onovlennia zmistu, form ta metodiv navchannia i vykhovannia vzakladakh osvity: Zbirnyk naukovykh prats. Naukovi zapysky Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu* [Renovation of contents, forms, and methods of training and education in educational establishments: collection of scientific papers. Scientific proceedings of Rivne state humanitarian university], no. 5(48), pp. 15–26.

9. Лутай, Л. А. Напрями розвитку системи професійної орієнтації учнівської молоді / Л. А. Лутай, С. Г. Помінчук // Демографія та соціальна економіка. — 2016. — №3 (28). — С. 158–170. — Бібліогр. : 14 назв.

Lutai, L. A., Pominchuk, S. H. (2016). *Napriamy rozvytku systemy profesiinoi oriientatsii uchnivskoi molodi* [Areas of development of vocational guidance students]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika* [Demography and social economy], no. 3 (28), pp. 158–170.

10. Механізми формування регіональних пріоритетів розвитку [Електронний ресурс] / за ред. С. О. Білої та ін. : НІСД, 2013. — Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua>. Дата доступу: 24.04.2017 р.

Bila, S. O. ed. (2013). *Mekhanizmy formuvannia rehionalnykh priorytetiv rozvytku* [Development regional priorities formation mechanisms]. Available at : <http://www.niss.gov.ua>. (Accessed : 24 April 2017).

Цель. Главной идеей исследования является поиск форм и методов обновления инструментария профессиональной ориентации учащейся молодежи в государственной службе занятости.

Методы. Используются общенаучные и специальные методы: теоретические — анализ педагогической, социальной и экономической литературы и состояния исследуемой проблемы; эмпирические — изучение передового педагогического, социального

и экономического опыта; анкетирование — для определения начального уровня знаний учащейся молодежи о профессиях сферы малого предпринимательства в региональном аспекте; опытно-экспериментальный метод — для определения эффективности предложенной модели; метод статистической обработки результатов — для математической обработки полученных данных для количественного и качественного анализа результатов исследования с целью обобщения данных экспериментальной работы.

Результаты. Полученные данные после проведенной экспериментальной работы подтвердили эффективность профориентационных мероприятий с использованием модели профессиональной ориентации учащейся молодежи на профессии сферы бизнеса на основе стратегий развития регионов. Применение модели повышает уровень знаний школьников о профессиях, потребностях рынка труда, видах малого предпринимательства в соответствии с экономическим районированием. Результаты проведенного исследования показали практическую значимость предложенной модели и ее положительное влияние на уровень знаний школьников о профессиях, что будет способствовать обоснованному подходу выбора будущей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: профессиональная ориентация, рынок труда, учащаяся молодежь, кадровый потенциал, малый бизнес, региональное развитие.

Objective. The main idea of the study is to find forms and methods of updating tools of occupational orientation of students.

Methods. General scientific and special methods are employed: theoretical — analysis of educational, social and economic status of literature and the study of the problem; Empirical — studying the best educational, social and economic practices; survey — to determine the initial level of knowledge of students about the professions of small business in regional aspect; applied research and experimental method to determine the effectiveness of the proposed model; method of statistical analysis of results — for mathematical data processing for quantitative and qualitative analysis of the results of a study to generalize these experimental work.

Results. Findings gained confirmed the effectiveness of career guidance activities using the model of vocational guidance of students for professions of businesses based on strategies for regional development. Application model increases awareness of students about the profession, labor market needs, types of small businesses according to economic regionalization. Results of the study showed the practical significance of the proposed model and its positive impact on awareness of students about the profession to facilitate approaches to choice of future profession.

Key words: vocational guidance, labor market, students, human resources, small business, regional development.

Надійшла до редакції 01.02.2017